

Ár 2014, föstudaginn 12. september, er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Oddur Ólason.

Fyrir er tekið **mál nr. 51/2014**:

**M og
N
gegn
F**

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M og N, hér eftir nefnd sóknaraðilar, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 31. mars 2014, með ódagsettri kvörtun sóknaraðila. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 8. apríl 2014, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dagsettu 12. maí 2014. Var bréfið sent sóknaraðilum, með bréfi nefndarinnar, dagsettu 13. maí 2014, og þeim gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir bárust ekki frá sóknaraðilum.

Málið var tekið fyrir á fundum nefndarinnar 5. og 12. september 2014.

II.

Málsatvik.

Þann 14. maí 2001 var stjórnarfundur hjá varnaraðila sem sóknaraðili N sat. Vék hún sæti undir lið 3 þar sem eftirfarandi var bókað: „*Munnlegt erindi hefur borist frá A og B, þar sem óskað er eftir láni að upph. u.þ.b. 4 m.kr. til kaupa á húseigninni [svo] C. Einnig er óskað eftir að skilmálum á skuldum A verði breytt þannig að kjör og tímalengt [svo] verði í samræmi við lán til húsnæðiskaupa. Lánin yrðu tryggð með 1. veðrétti á C á undan láni frá Íbúðalánasjóði upp á rúmar 6 m.kr. **Samþykkt að verða við ofangreindri beiðni miðað við ofangreindar forsendur.***“

Þann 20. september 2001 var skjalið „Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga“ undirritað af sóknaraðila M og A og B. Greiðandi að láni að fjárhæð kr. 8.550.000 var tiltekinn A og sóknaraðili M var tilgreindur ábyrgðarmaður. Tekið var fram að meira en helmingi lánsfjár yrði varið til greiðslu á skuldum greiðanda eða annarra hjá Sparisjóðnum. Staðfesti sóknaraðili M að hann hefði fengið og kynnt sér bækling sparisjóðanna um sjálfskuldarábyrgðir. Óskaði hann eftir að greiðslugeta greiðanda yrði ekki metin og setti upphafsstafi sína við það val. Tiltekið var að greiðslumat færi

ávallt fram ef lánsfjárhæð væri hærri en kr. 1.000.000. Ekki kom fram hver niðurstaða greiðslumats væri.

Þann 20. september 2001 var skuldabréf nr. X, að fjárhæð kr. 8.550.000, gefið út af A til varnaraðila. Fasteign aðalskuldara að C, var sett að veði á 2. veðrétti til tryggingar skuldabréfinu. Sóknaraðili M tókst einnig á hendur sjálfskuldarábyrgð til tryggingar því.

Þann 15. október 2001 sat sóknaraðili N stjórnarfund hjá varnaraðila þar sem samþykkt var að veita A lán að upphæð kr. 8.000.000.

Gerðar voru breytingar á greiðsluskilmálum framangreinds skuldabréfs þann 22. september 2003 og 29. desember 2004, sem sóknaraðili M skrifaði m.a. undir. Þá var gerð breyting á greiðsluskilmálum skuldabréfsins þann 19. júní 2009 sem sóknaraðili M virðist ekki hafa skrifað undir. Þá var gerð frysting á greiðsluskilmálum skuldabréfsins þann 14. febrúar 2011 sem sóknaraðili skrifaði m.a. undir en af því tilefni var gert greiðslumat á aðalskuldara sem benti til þess að lántakandi gæti efnt skuldbindingar sínar miðað við núverandi fjárhagsstöðu. Sóknaraðili M hefur ekki skrifað undir umrætt greiðslumat.

Fyrir liggur fjárhagsyfirlit úr tölvukerfum varnaraðila, breytt þann 18. febrúar 2014. Fram kemur að afgangur á mánuði fyrir og eftir lánveitingu sé kr. 20.118, heildartekjur árið 2012 hafi verið kr. 25.426.406, heildareignir sama ár kr. 23.080.000 og heildarskuld kr. 72.264.039. Hrein eign var neikvæð um kr. 49.184.039.

Þann 14. desember 2005 var skuldabréf nr. Y, að fjárhæð kr. 7.000.000, gefið út af A til varnaraðila. Sóknaraðilar tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð in solidum á láninu. Staðfestu þau með undirritun sinni að gera sér grein fyrir í hverju ábyrgð þeirra væri fölginn og að þau teldu hana samrýmast greiðslugetu sinni. Jafnframt að þau hefðu kynnt sér upplýsingabækling um ábyrgðir og efni samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga frá 1. nóvember 2001.

Þann 23. desember 2005 var skjalið „Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga Y“ undirritað. Greiðandi að láni að fjárhæð kr. 7.000.000 var A og sóknaraðilar voru tilgreindir ábyrgðarmenn. Ekki kom fram hvort meira en helmingi lánsfjár yrði varið til greiðslu á skuldum greiðanda eða annarra hjá Sparisjóðnum. Þá staðfestu sóknaraðilar að hafa fengið og kynnt sér bækling sparisjóðanna um sjálfskuldarábyrgðir. Óskuðu sóknaraðilar eftir því að greiðslugeta greiðanda yrði ekki metin og settu upphafsstafi sína við það val. Tiltekið var að greiðslumat færi ávallt fram ef lánsfjárhæð væri hærri en kr. 1.000.000. Ekki kom fram hver niðurstaða greiðslumats væri.

Þann 19. júní 2009 var gerð breyting á greiðsluskilmálum umrædds skuldabréfs sem sóknaraðilar skrifuðu m.a. undir. Þann 14. febrúar 2011 var gerð frysting á greiðsluskilmálum skuldabréfsins sem sóknaraðilar skrifuðu ekki undir. Af því tilefni var gert greiðslumat á aðalskuldara sem benti til þess að lántakandi gæti efnt skuldbindingar sínar miðað við núverandi fjárhagsstöðu. Sóknaraðilar hafa ekki skrifað undir umrætt skjal.

Fyrir liggur fjárhagsyfirlit úr tölvukerfum varnaraðila, breytt þann 18. febrúar 2014. Fram kemur að afgangur á mánuði fyrir og eftir lánveitingu sé kr. 20.118, heildartekjur árið 2012 hafi verið kr. 25.426.406, heildareignir sama ár kr. 23.080.000 og heildarskuld kr. 72.264.039. Hrein eign var neikvæð um kr. 49.184.039.

Sóknaraðilar skutu málinu til nefndarinnar með kvörtun mótttekinni 31. mars 2014.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili M krefst þess að sjálfskuldarábyrgð hans á veðskuldabréfum nr. X og Y verði úrskurðuð ógild. Sóknaraðili N krefst þess að sjálfskuldarábyrgð hennar á veðskuldabréfi nr. Y verði úrskurðuð ógild.

Vegna skuldabréfs nr. X er vísað til þess að varnaraðili hafi keypt skuldabréfið án þess að láta fara fram mat á greiðslugetu sóknaraðila M.

Sóknaraðilar vísa til þess að hinn 27. janúar 1998 hafi verið gengið frá samkomulagi um notkun sjálfskuldarábyrgða. Hafi það öðlast gildi 1. maí sama ár og að fullu 1. desember á því ári. Fyrir hönd sparisjóða, þ.m.t. varnaraðila, hafi Samband íslenskra sparisjóða undirritað samkomulagið. Samkvæmt 2. gr. samkomulagsins taki það m.a. til sjálfskuldarábyrgða á skuldabréfum. Í 1. mgr. 3. gr. samkomulagsins komi fram að sé sjálfskuldarábyrgð sett til tryggingar fjárhagslegri skuldbindingu beri fjármálafyrirtæki að „*meta greiðslugetu greiðanda með þeim aðferðum sem þar tíðkast óski ábyrgðarmaður eftir því áður en hann gengst í ábyrgð*“. Jafnframt komi þar fram að á lánsúmsókn eða öðrum gögnum sem fyllt séu út við afgreiðsluna skuli ábyrgðarmaður staðfesta skriflega hvort hann óski eftir því að greiðslugeta greiðanda verði metin eða ekki. Síðan segi að fjármálafyrirtæki sé skylt að greiðslumeta greiðanda þegar óskað sé sjálfskuldarábyrgðar til tryggingar fjárhagslegri skuldbindingu sem nemi meira en einni milljón króna.

Sóknaraðilar vísa til þess að aðalskuldari kveðist ekki hafa farið í greiðslumat vegna veðskuldabréfsins og sé það í samræmi við skjalið „Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga“. Skipti í því sambandi ekki máli hvernig sparisjóðurinn lýsi framkvæmd greiðslumats á umræddu eyðublaði. Eins og ljóst megi vera felist í þeirri aðferð framkvæmd sem fullnægi á engan hátt þeim skilyrðum sem gera verði þegar fjármálafyrirtæki hafi skuldbundið sig til að meta greiðslugetu lántakenda. Sé ljóst að slíkt mat hljóti eðli máls samkvæmt að fela í sér bæði mat á tekjum og gjöldum hlutaðeigandi lántaka og þannig liggi fyrir það ráðstöfunarfé sem hann hafi til greiðslu skuldbindinga sinna. Einföld útskrift á skuldbindingum hans hjá Reiknistofu bankanna (F.E. yfirlit) geti ekki eðli málsins samkvæmt falið í sér mat á greiðslugetu.

Sóknaraðilar vísa til þess að framkvæmd varnaraðila hafi þannig verið í andstöðu við skýr fyrirmæli 2. mgr. 3. gr. samkomulagsins. Þá virðist verklag sparisjóðsins við útgáfu skuldabréfsins einnig hafa verið í andstöðu við 3. mgr. 3. gr. samkomulagsins. Háttsemi varnaraðila, eins og henni sé hér lýst falli því undir ákvæði 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa, sbr. m.a. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 50/2013. Af þessum sökum sé ábyrgðaryfirlýsing sóknaraðila M ógild.

Sóknaraðilar benda á að umræddu veðskuldabréfi hafi fyrst verið skilmálabreytt 22. september 2003 og hafi þá nýtt samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga tekið gildi eða 1. nóvember 2001. Við þá skilmálabreytingu hafi ekki farið fram greiðslumat á útgefanda skuldabréfsins en ábyrgðarmaður hafi samþykkt skilmálabreytinguna með undirritun sinni. Verði að telja þessa framkvæmd af hálfu varnaraðila í andstöðu við ákvæði hins nýja samkomulags. Sama máli gegni um aðra skilmálabreytingu frá 29. desember 2004, þá þriðju frá 26. júní 2009 og loks þá fjórðu sem gerð hafi verið 14. febrúar 2011.

Sóknaraðilar byggja á því að í öllum þessum tilvikum hafi varnaraðili látið undir höfuð leggjast að framkvæma greiðslumat þrátt fyrir skýlaus fyrirmæli 3. gr. samkomulagsins. Einnig vegna þessa falli háttsemi sparisjóðsins undir ákvæði 36. gr.

laga nr. 7/1936, sbr. m.a. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 50/2013.

Sóknaraðilar vísa til þess að það sé ekki fyrr en nú þegar A hafi óskað eftir skilmálabreytingu á umræddu veðskuldabréfi (frystingu á greiðsluskilmálum) að sparisjóðurinn framkvæmi greiðslumat og leggi fyrir hann eyðublað sem beri heitið „Niðurstaða greiðslumats“ og óski eftir að ábyrgðarmaður riti nafn sitt á blaðið og staðfesti þannig að hann hafi séð niðurstöðu greiðslumats og fengið og kynnt sér bækling um sjálfskuldarábyrgðir og lánsveð. Þannig sé sjóðurinn nú að leitast við að bæta úr vanrækslu til margra ára við aðstæður þar sem staða lántaka sé vitaskuld veik. Verði að telja þessa háttsemi sparisjóðsins afar ósanngjarna í garð hins skráða ábyrgðarmanns, sem nú sé á 82. aldursári, og falli undir ákvæði 36. gr. laga nr. 7/1936.

Vegna veðskuldabréfs nr. Y vísa sóknaraðilar til þess að varnaraðili hafi keypt skuldabréfið án þess að fram hafi farið mat á greiðslugetu aðalskuldara.

Sóknaraðilar benda á að í lánsúmsókn, dags. 14. desember 2005, komi einungis fram að sparisjóðnum sé heimilt að afla yfirlits (F.E. yfirlit) frá Reiknistofu bankanna til þess að kanna skuldbindingar umsækjanda. Þá undirriti ábyrgðarmenn eyðublaðið „Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga“ og þar sé einungis um að ræða eina færslu frá hvorum ábyrgðarmanna, þar sem þeir svari þeirri spurningu neitandi hvort greiðslugeta lántakanda skuli metin. Ekki sé merkt við reit þar sem ábyrgðarmenn lýsa því yfir að þeir hafi séð greiðslumatið og ekki sé merkt við hvort lántakandi hafi staðist greiðslumatið eða ekki.

Sóknaraðilar byggja á því að aðalskuldari kveðist ekki hafa farið í greiðslumat vegna veðskuldabréfsins og sé það í samræmi við framangreint. Sú vanræksla sé í andstöðu við 3. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga. Þá sé þessi háttsemi sparisjóðsins ósanngjörn og ólögmat í skilningi 36. gr. laga nr. 7/1936. Af þeim sökum séu ábyrgðaryfirlýsingar sóknaraðila ógildar.

Sóknaraðilar benda á að umræddu skuldabréfi hafi verið skilmálabreytt tvisvar en í hvorugt skiptið hafi varnaraðili framkvæmt greiðslumat á aðalskuldara þrátt fyrir skýlaus fyrirmæli 3. gr. samkomulagsins. Einnig vegna þessa falli háttsemi sparisjóðsins undir ákvæði 36. gr. laga nr. 7/1936, sbr. m.a. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 50/2013. Af þessum sökum séu ábyrgðarskuldbindingar sóknaraðila ógildar. Sé í þessu sambandi enn fremur vísað til þess að ábyrgðarmenn séu báðir á eftirlaunum.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að kröfum sóknaraðila verði hafnað.

Varnaraðili vísar til þess að sóknaraðili N hafi verið stjórnarmaður í stjórn varnaraðila árin 1997 til 2007. Árið 1997 hafi hún komið inn sem varamaður en hafi verið aðalmaður í stjórn frá aðalfundi 1998 til aðalfundar 2007. Sóknaraðili N hafi því verið í stjórn sparisjóðsins á þeim tíma sem veðskuldabréfin hafi verið undirrituð. Hlutverk stjórnar sé meðal annars að meðhöndla og eftir atvikum samþykkja eða synja um lánveitingar til viðskiptavina sparisjóðsins. Í gegnum stjórn fari því þau skjöl sem tilheyri hverri úmsókn fyrir sig og stjórn þurfi að hafa vitneskju um verklagsreglur og þar sem við eigi um þau málefni sem afgreidd séu hverju sinni.

Varnaraðili vísar til þess að þann 14. maí 2001 hafi sóknaraðili N setið stjórnarfund hjá varnaraðila þangað sem borist hafi erindi frá syni hennar, A og konu

hans B um lánveitingu þeim til handa. Miðað við þær forsendur sem upp hafi verið gefnar í erindinu hafi beiðnin verið samþykkt. Þann 14. október 2001 hafi verið bókuð á stjórnarfundum hjá varnaraðila lánveiting til aðalskuldara. Hafi sóknaraðili N einnig setið þann fund og undirritað fundargerð.

Varnaraðili bendir á að sóknaraðili N hafi setið stjórnarfund hjá varnaraðila þann 15. desember 2005 þar sem tekið hafi verið fyrir mál um að breyta yfirdráttarheimild aðalskuldara í máli þessu í lán. Sóknaraðili N hafi vikið af fundi við afgreiðslu málsins og hafi það verið samþykkt. Sóknaraðili N hafi undirritað fundargerð og því ljóst að málið hafi verið tekið fyrir og samþykkt.

Varðandi veðskuldabréf nr. X vísar varnaraðili til þess að fyrir liggja eyðublaðið „Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga“. Með undirritun á þetta eyðublað staðfesti sóknaraðili M að hafa fengið og kynnt sér bækling sparisjóðanna um sjálfskuldarábyrgðir. Einnig komi fram á eyðublaðinu að jákvæð niðurstaða greiðslumats feli ekki í sér tryggingu fyrir því að skuldari efni skyldur sínar, svo sóknaraðila hafi átt að vera það fyllilega ljóst þegar hann hafi gengist undir ábyrgðina. Á eyðublaðinu komi fram að sóknaraðili M óski ekki eftir að gert verði greiðslumat, þrátt fyrir vitneskju hans um upphæð lánsins. Greiðslumat hafi ekki verið gert í þessu tilviki, enda talið óþarft þar sem allir aðilar hafi verið upplýstir um lánveitinguna að öllu leyti, s.s. upphæð hennar, þýðingu sjálfskuldarábyrgðar, þýðingu mögulegs greiðslumats o.fl.

Varnaraðili bendir á að sóknaraðili N, eiginkona sóknaraðila M, hafi undirritað eyðublaðið sem vottur. Hún hafi því getað séð hvaða reitir þess hafi verið útfylltir og gert athugasemdir skv. vitneskju sinni, sem hún hafi óumdeilanlega haft, hafi henni þótt þörf á og henni borið skylda til samkvæmt stöðu sinni. Það hafi hún ekki gert og ábyrgð sóknaraðila M tekið gildi með undirritun hans.

Varnaraðili telur að ætla megi að greiðslumat aðalskuldara hefði orðið jákvætt í þessu tilviki þar sem gögn sýna að bréfið hafi verið í skilum í tvö ár, þar til gerð hafi verið skilmálabreyting í september 2003. Minnt sé á að greiðslumat sé útreikningur á greiðslugetu lántaka, ólíkt lánshæfismati sem byggir á viðtækari upplýsingum. Það sé því ekki hægt að draga þær ályktanir að greiðslumat hefði orðið neikvætt af því að það hafi farið í vanskil á árinu 2003, heldur þvert á móti.

Varnaraðili byggir á því miðað við ofangreint að þrátt fyrir að greiðslumat liggja ekki fyrir, hafi sóknaraðili M verið að fullu upplýstur um málið þegar hann hafi gengist undir sjálfskuldarábyrgð á skuldabréfinu. Því beri að hafna kröfu sóknaraðila.

Varðandi veðskuldabréf nr. Y vísar varnaraðili til þess að fyrir liggja eyðublaðið „Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga Y“. Með undirritun sinni hafi sóknaraðilar staðfest að þau hafi fengið og kynnt sér bækling sparisjóðanna um sjálfskuldarábyrgðir. Einnig sé tekið fram að jákvæð niðurstaða greiðslumats tryggi ekki að skuldari efni skyldur sínar. Á eyðublaðinu komi fram að hvorugt sóknaraðila óski eftir því að fram fari greiðslumat, þrátt fyrir vitneskju þeirra um fjárhæð skuldbindingarinnar. Greiðslumat hafi ekki verið gert í þessu tilviki, enda talið óþarft þar sem aðilar hafi allir verið upplýstir um lánveitinguna að öllu leyti, s.s. upphæð hennar, þýðingu sjálfskuldarábyrgðar, þýðingu mögulegs greiðslumats o.fl., sérstaklega þar sem sóknaraðili N hafi setið í stjórn á þessum tíma og haft alla burði til að kynna sér gögn eða hreyfa við andmælum hafi hún talið að málsmeðferð ætti að vera með öðrum hætti.

Varnaraðili telur að ætla megi að greiðslumat aðalskuldara hefði orðið jákvætt í þessu tilviki þar sem gögn sýni að bréfið hafi verið í skilum í þrjú og hálf ár þar til gerð hafi verið skilmálabreyting í desember 2009. Ekki sé því unnt að draga þær ályktanir að greiðslumat hefði orðið neikvætt, heldur þvert á móti.

Varnaraðili vísar til þess að megintilgangur og markmið samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga frá árinu 2001 og eldra samkomulags þar áður, sé sá að ábyrgðarmenn geri sér skýra grein fyrir því hvað felist í ábyrgð þeirri sem þeir takist á hendur og áhættunni sem felist í því að gangast í slíka ábyrgð. Varnaraðili telur að samkomulögin gildi ekki fyrir sóknaraðila þessa máls viðvíkjandi umþrættum ábyrgðum, eða þá aðeins að litlu leyti.

Varnaraðili telur að miðað við stöðu sóknaraðila N á þeim tíma sem lánveitingarnar hafi farið fram til aðalskuldara, annars vegar eftir fjögurra ára stjórnarsetu og hins vegar eftir átta ára stjórnarsetu, að hún hafi gert sér grein fyrir hvað felist í því að gangast í sjálfskuldarábyrgð og að hún hafi þekkt þá upplýsingabæklinga og gögn sem afhent séu ábyrgðarmönnum. Vegna náinna tengsla, persónulegra og fjárhagslegra, verði að telja að sömu sjónarmið eigi að öllu leyti við um sóknaraðilann M. Telur varnaraðili að sóknaraðilar verði að þessu leyti samsamaðir, þar sem sóknaraðilinn N votti undirskrift M, ásamt þáverandi sparisjóðsstjóra, L.

Varnaraðili byggir á því að tilgangur samkomulagsins sé sá að vernda hinn almenna viðskiptamann fjármálastofnana og tryggja að veittar séu nauðsynlegar upplýsingar við lántökur til að ábyrgðarmaður megi óumdeilanlega skilja hvaða skuldbindingar hann sé að takast á hendur. Ekki verði talið að sparisjóðsstjóra hafi borið skylda til þess að gæta hagsmuna sóknaraðila við veitingu ábyrgðanna samkvæmt samkomulaginu, enda starfi sparisjóðsstjóri í umboði stjórnar, þar sem sóknaraðili N hafi setið á tíma lánveitinganna og hafi haft vitneskju um báðar lánveitingarnar. Því fáist ekki séð að sóknaraðili N sé vernduð af samkomulaginu. Ekki verði framhjá því litið að N og M séu hjón og sem slík teljist þau fjárhagslega tengdir aðilar, sbr. t.d. reglur 46. gr. eldri laga nr. 113/1996 um viðskiptabanka og sparisjóði og 30. gr. laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki, eins og þau lög hafi verið við útgáfu skuldabréfsins 14. desember 2005. Verði því að telja að sparisjóðsstjóra og öðru starfslíði varnaraðila hafi ekki verið skylt að gæta hagsmuna sóknaraðila við lánveitinguna sem ábyrgðarmanna og að ábyrgðir sóknaraðila verði ekki af þeim sökum felldar úr gildi.

Varnaraðili byggir þessar málsástæður sínar ennfremur á ákvæðum 39. gr. eldri laga nr. 113/1996, eins og hún hafi verið um verkefni og hlutverk stjórnarmanna í sparisjóðum, einkum um að sparisjóðsstjórn ráði sparisjóðsstjóra og ákvarði laun hans og ráðningarkjör (1. tölul.) og setji almennar reglur um lánveitingar (5. tölul.). Stjórnarmaður og maki hans geti ekki skorast undan ábyrgð sinni á umþrættum skuldbindingum í því skjóli að sparisjóðsstjóri og annað starfslíð hafi ekki sinnt starfsskyldum sínum gagnvart þeim sem ábyrgðarmönnum, enda beri stjórn og þar með einstaka stjórnarmönnum að hafa yfirumsjón með starfsemi sparisjóðsins samkvæmt ákvæðum laga. Í því ljósi fái tómlætisáhrif í máli þessu sérstaka þýðingu, þar sem stjórnarmanninum N hafi mátt vera ljóst að ekki hafi í öllu verið farið að ströngustu reglum við stofnun ábyrgðar. Þá sé til þess að líta að sparisjóðsstjóri eigi kjör sín á hverjum tíma undir sparisjóðsstjórn. Um nýrri lög vísist t.d. til 54. gr. laga nr. 161/2002, eins og þau hafi verið í árslok 2005, sem og hlutafélagalaga nr. 2/1995 um hlutverk og hæfiskröfur til stjórnarmanna fjármálafyrirtækja.

Varnaraðili bendir á að sóknaraðili N hefði samkvæmt stöðu sinni sjálf átt að hafa þekkingu á og hafa aðgang að nauðsynlegum gögnum til þess að kynna sér áhættuna sem fylgi því að gangast í ábyrgð. Hún hafi haft greiðan aðgang að upplýsingum um fjárhagsstöðu aðalskuldara eða hafi getað leitað eftir þeim vegna tengsla sinna við hann en hafi þó ekki sýnt þá fyrirhyggju að kynna sér þær. Samkvæmt 52. gr. laga nr. 161/2002, eins og þau hafi verið í árslok 2005, hafi í 2. mgr. verið gerðar þær hæfiskröfur til stjórnarmanna að þeir byggju yfir nægilegri þekkingu og starfsreynslu til að geta gegnt stöðu sinni á tilhlýðilegan hátt. Sambærilegt ákvæði um stjórnarmenn hafi verið í 2. mgr. 38. gr. laga nr. 113/1996. Telur varnaraðili að ákvæði um að stjórnarmenn skuli ekki taka þátt í afgreiðslu eigin mála hafi ekki þau áhrif í þessu að ábyrgðum sóknaraðila verði vikið til hliðar.

Varnaraðili bendir á að það samrýmist því ekki sanngirnismati 36. gr. laga nr. 7/1936 um sammingsgerð, umboð og ógilda löggerna að falla frá ábyrgð á hendur sóknaraðila N í þessu tilfalli, né ábyrgð sóknaraðila M. Sóknaraðila N hljóti, sé tekið mark á stöðu hennar, að hafa verið ljóst á þeim tíma sem ábyrgðir sóknaraðila hafi tekið gildi, hvernig lánveiting færi fram og að greiðslumat væri einn þeirra þátta sem gætu fylgt ferlinu.

Varnaraðili vísar til þess að í þessu ljósi verði að telja það verulegt tómlæti af hálfu sóknaraðila N að hafa ekki sinnt því að gera athugasemdir um lánveitinguna í upphafi, hvort sem rætt sé um bréfið frá 2001 eða 2005, hafi hún talið fjárhag aðalskuldara þannig að hann stæði ekki undir skuldbindingum sínum og gangast þannig athugasemdalaust í ábyrgð ásamt eiginmanni sínum, sóknaraðila M. Engar athugasemdir hafi verið gerðar hingað til um gildi ábyrgðar sóknaraðila, hvort sem um sé að ræða fyrri eða seinna veðskuldabréfið. Skilmálabreytingar hafi verið gerðar á báðum veðskuldabréfunum með samþykki sóknaraðila líkt og skylt sé skv. 4. gr. samkomulagsins og án athugasemda af þeirra hálfu. Það sé því ítrekað af hálfu varnaraðila að sóknaraðilar hafi sýnt af sér verulegt tómlæti í málinu og því sé ekki ástæða til að ógilda ábyrgðir þeirra nú, enda geti það vart talist sanngjarnt sé miðað við ógildingarreglu 36. gr. laga nr. 7/1936. Um tómlæti vísist til niðurstöðukafla í úrskurði nefndarinnar nr. 95/2012, og ítrekuð sérstök sjónarmið vegna stöðu sóknaraðila N sem stjórnarmanns hjá varnaraðila.

Varnaraðili telur að í erindi sóknaraðila sé því ekki fundinn greinargóður staður hvaða atvik verði felld undir lagaskilyrði 36. gr. laga nr. 7/1936 og telur varnaraðili málið vanreifað að þessu leyti. Telur varnaraðili að tilvísanir sóknaraðila til 36. gr. laga nr. 7/1936 séu of víðtækar og með þeim hætti að úrskurðarnefndinni sé í raun falið að undirbyggja málsástæður sóknaraðila byggðar á þessari lagatilvísun. Sé þessum málalíbúnaði mótmælt og telur varnaraðili að hafna beri kröfum sóknaraðila í málinu af þessum sökum.

Varnaraðili vísar til þess að greiðslumat byggt á upplýsingum sem fyrir liggja hjá varnaraðila ásamt FE yfirliti, sem sýni stöðu í öðrum fjármálafyrirtækjum sé fullnægjandi og viðtekin venja, eins og sóknaraðilum ætti að vera kunnugt.

Varnaraðili bendir á að ekki sé skylt að greiðslumeta við skilmálabreytingar og sé málsástæðum um þetta mótmælt sem haldlausum. Tilvísunum til aldurs sóknaraðila og stöðu sem eftirlaunaþega sé mótmælt sem haldlausum og málinu óviðkomandi, enda engin grein gerð fyrir því hvaða réttaráhrif þessi atriði eigi að hafa á málið.

Varnaraðili vísar til þess að samkomulag um notkun sjálfskuldarábyrgða sé ekki lög. Ábyrgðum verði ekki vikið til hliðar í krafti fyrirmæla samkomulagsins sjálfs, án þess að finna því lagastoð í gildandi réttarheimild. Varnaraðili telur að engar heimildir standi til þess í málinu að víkja ábyrgðum sóknaraðila til hliðar. Ákvæði 36.

gr. laga nr. 7/1936 standi ekki til þeirrar niðurstöðu, enda hafi ekki verið sýnt fram á að ósanngjarnt sé að bera ábyrgðirnar fyrir sig með þeim hætti sem lagaákvæði og sjónarmið að baki því tiltaki, hvort að því er varði atvik við samningsgerðina eða atvik sem síðar hafi komið til. Ekki sé komið fram að sóknaraðilar geti ekki risið undir ábyrgð sinni og ekki sé komið fram að atvik sem samningsgerðina hafi verið með þeim hætti að réttlætt verði að víkja ábyrgðum til hliðar.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að gildi sjálfskuldarábyrgðar sóknaraðila M á veðskuldabréfi nr. X og beggja sóknaraðila á skuldabréfi nr. Y, báðum útgefnum af A til varnaraðila.

Í upphafi verður vikið að ábyrgð sóknaraðila M á skuldabréfi nr. X.

Samkomulag um notkun sjálfskuldarábyrgða, dags. 27. janúar 1998, er undirritað af Sambandi íslenskra sparisjóða f.h. sparisjóða. F var einn þessara sparisjóða og er bundinn við efni þess.

Samkomulag um notkun sjálfskuldarábyrgða tók m.a. til sjálfskuldarábyrgða á skuldabréfum, sbr. 2. gr. samkomulagsins. Í 1. mgr. 3. gr. samkomulagsins var mælt fyrir um að fjármálafyrirtæki bæri að meta greiðslugetu greiðanda væri sjálfskuldarábyrgð sett til tryggingar fjárhagslegri skuldbindingu og ábyrgðarmaður óskaði eftir slíku mati. Samkvæmt 2. mgr. 3. gr. var fjármálafyrirtæki þó skylt að greiðslumeta greiðanda þegar óskað var sjálfskuldarábyrgðar til tryggingar fjárhagslegri skuldbindingu sem nam meira en kr. 1.000.000. Tryggt skyldi að ábyrgðarmaður gæti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengist í ábyrgð enda lægi fyrir að greiðandi hefði samþykkt það, sbr. 3. mgr. sömu greinar.

Óumdeilt er að varnaraðili framkvæmdi ekki mat á greiðslugetu A við útgáfu umrædds skuldabréfs. Samkvæmt 2. mgr. 3. gr. samkomulagsins var varnaraðila þó skylt að greiðslumeta greiðanda þegar óskað var sjálfskuldarábyrgðar til tryggingar fjárhagslegri skuldbindingu sem nam meira en einni milljón króna. Verður varnaraðili að bera hallann af því að slíkt greiðslumat fór ekki fram og þar með hver niðurstaða þess hefði orðið og hvort sóknaraðili hefði eftir sem áður gengist í ábyrgð fyrir A eftir að hafa kynnt sér matið, sbr. úrskurði úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 95/2012 og 38/2013.

Fjölskyldutengsl sóknaraðila M og A, útgefanda skuldabréfsins, gera það ekki að verkum að sóknaraðili þekki fjárhagsstöðu A eða hafa áhrif á skyldur varnaraðila skv. samkomulaginu til að framkvæma greiðslumat eða á sanngirnismat á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga að ráði úrslitum, sbr. t.d. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 9/2013. Þá hefur ekki afgerandi áhrif á sanngirnismatið að maki sóknaraðila M hafi setið í stjórn varnaraðila, sbr. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 35/2014.

Ekki liggur fyrir hvenær sóknaraðila M varð fyrst ljóst að með réttu hefði átt að kynna honum greiðslumat á skuldaranum með tryggilegum hætti áður en hann tókst á hendur sjálfskuldarábyrgð á skuldabréfi nr. X og að þetta kynni að hafa áhrif á greiðsluskyldu hans. Fæst ekki séð að þetta hafi komið upp við skilmálabreytingar skuldabréfsins. Þá er ekki í ljós leitt hvenær varnaraðili krafði sóknaraðila fyrst um greiðslu á grundvelli ábyrgðarinnar. Í þessu ljósi telur nefndin sig ekki geta fallist á að sóknaraðili M hafi sýnt af sér tómlæti sem leiði til þess að ábyrgðaryfirlýsing hans

verði látin standa, sbr. dóm Hæstaréttar í máli nr. 4/2013 og úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 35/2014.

Varnaraðili virti að vettugi þær skuldbindingar sem hann hafði gengist undir í því skyni að tryggja að ábyrgða væri ekki aflað til trygginga á skuldum einstaklinga, nema tryggt væri að viðkomandi væri fyllilega upplýstur um þýðingu þess og stöðu lántaka. Þegar litið er til þessa, verður að telja að það sé ósanngjarnt af varnaraðila að bera fyrir sig ábyrgðaryfirlýsingu sóknaraðila M, sem aflað var án tillits til umræddra skuldbindinga varnaraðila. Í ljósi alls framangreinds verður að telja að rétt sé að ógilda sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila M á skuldabréfi nr. X, með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga.

Verður því næst vikið að sjálfskuldarábyrgðum sóknaraðila á skuldabréfi nr. Y.

Samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dags. 1. nóvember 2001, er undirritað af Sambandi íslenskra sparisjóða f.h. sparisjóða. Varnaraðili var einn þessara sparisjóða og er bundinn við efni þess, sbr. dóm Hæstaréttar í máli nr. 169/2012.

Umrætt samkomulag tekur m.a. til þess þegar einstaklingur gengst í sjálfskuldarábyrgð, sbr. 2. gr. samkomulagsins. Samkvæmt 3. gr. samkomulagsins er fjármálafyrirtæki skylt að meta greiðslugetu greiðanda nema ábyrgðarmaður óski sérstaklega eftir því með skriflegum hætti að svo verði ekki gert. Fjármálafyrirtæki er þó ávallt skylt að greiðslumeta skuldara þegar ábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum viðkomandi skuldara nemur meira en kr. 1.000.000. Samkvæmt 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins skal tryggt að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengst í ábyrgðina, enda liggja fyrir að greiðandi hafi samþykkt það. Bendi niðurstaða greiðslumats til þess að greiðandi geti ekki efnt skuldbindingar sínar, en ábyrgðarmaður óskar eftir að lán verði engu að síður veitt, skal hann staðfesta það skriflega.

Óumdeilt er að varnaraðili framkvæmdi ekki mat á greiðslugetu A, við útgáfu umrædds skuldabréfs. Samkvæmt 3. mgr. 3. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga var varnaraðila skylt að meta greiðslugetu A. Verður varnaraðili að bera hallann af því að greiðslumat fór ekki fram og þar með hver niðurstaða þess hefði orðið og hvort sóknaraðilar hefðu eftir sem áður gengist í ábyrgð fyrir A, eftir að hafa kynnt sér matið.

Fjölskyldutengsl sóknaraðila og A, útgefanda skuldabréfsins, gera það ekki að verkum að sóknaraðilar þekki til fjárhagsstöðu A eða hafa slík áhrif á skyldur varnaraðila skv. samkomulaginu til að framkvæma greiðslumat eða á sanngirnismat á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga að ráði úrslitum, sbr. t.d. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 9/2013. Ekki hefur áhrif á sanngirnismatið gagnvart sóknaraðila M að maki hans hafi setið í stjórn varnaraðila, sbr. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 35/2014.

Gagnvart sóknaraðila M eiga öll sömu meginsjónarmið við og fyrr eru rakin vegna skuldabréfs nr. X. Breytir gagnvart honum engu þótt sóknaraðili N hafi setið í stjórn varnaraðila. Varnaraðili hafði skuldbundið sig til að lána ekki út peninga til einstaklinga gegn veðsetningum og ábyrgðum 3. manns nema að uppfylltum ákveðnum skilyrðum. Þessum meginreglum var ætlað að tryggja að ekki væri farið offari gegn neytendum í því að velta ábyrgðum af lánveitingum af

fjármálafyrirtækjum á ábyrgðarmenn. Varnaraðili kaus að virða þessar skuldbindingar sínar að vettugi, við útgáfu umrædds skuldabréfs. Við matið á því hvort telja megi sanngjarnt að byggja á sjálfskuldarábyrgðinni við þessar aðstæður gagnvart sóknaraðila M virðist einsýnt að vanhöld lánveitandans á því að standa við þessar skuldbindingar vegi þyngra en það að maki hans hafi verið stjórnarmaður varnaraðila. Liggur ekkert afdráttarlaust fyrir um hvort lántaki hefði yfir höfuð staðist greiðslumat hefði varnaraðili hirt um að framkvæma það.

Ekki liggur fyrir hvenær sóknaraðilum varð fyrst ljóst að með réttu hefði átt að kynna þeim greiðslumat á skuldaranum með tryggilegum hætti áður en þau tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð á skuldabréfi nr. Y og að þetta kynni að hafa áhrif á greiðsluskyldu þeirra. Fæst ekki séð að þetta hafi komið upp við skilmálabreytingar skuldabréfsins. Þá er ekki í ljós leitt hvenær varnaraðili krafði sóknaraðila fyrst um greiðslu á grundvelli ábyrgðarinnar. Í þessu ljósi telur nefndin sig ekki geta fallist á að sóknaraðilar hafi sýnt af sér tómlæti sem leiði til þess að ábyrgðaryfirlýsingar þeirra verði látnar standa, sbr. dóm Hæstaréttar í máli nr. 4/2013 og úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 33/2014.

Í ljósi alls framangreinds verður að telja að rétt sé að ógilda sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila M á skuldabréfi nr. Y, með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa.

Varðandi ábyrgðaryfirlýsingu N á bréfinu, verður ekki fram hjá því litið að hún sat í stjórn varnaraðila þegar stofnað var til umræddra viðskipta. Bera gögn málsins því glöggt vitni að stjórn sjóðsins tók mjög virkan þátt í ákvarðanatöku um einstakar lánveitingar. Hlaut henni því að vera kunnugt um meginatriði varðandi þá fjármálaþjónustu sem boðið var upp á af hálfu varnaraðila. Sóknaraðili bar, ásamt öðrum stjórnendum sjóðsins, ábyrgð á þeim vinnubrögðum sem viðhöfð voru af starfsmönnum hans og hafði rík tækifæri til að fylgjast með þeim. Verður ekki á það fallist með henni, að það sé ósanngjarnt að byggja á ábyrgðaryfirlýsingu hennar á þeirri forsendu að fjármálastofnunin sem hún bar sjálf slíka ábyrgð á, hafi ekki gætt að skyldum sínum gagnvart henni.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila, M, á skuldabréfi nr. X, útgefnu af A til varnaraðila, F, er ógilt.

Sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila, M á skuldabréfi nr. Y, útgefnu af A til varnaraðila er ógilt.

Öllum kröfum sóknaraðila, N, er hafnað.

Reykjavík, 12. september 2014.

Haukur Guðmundsson

Geir Arnar Marelsson
Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Jóhann Tómas Sigurðsson
Oddur Ólason